VELKÁ DOBRODRUŽSTVÍ

Za lipovým tajemstvím do Výprachtic

GPS souřadnice: 49.9862225, 16.6639450

Praktické informace

Délka trasy: 5 km

Obtížnost: Středně těžká trasa pro děti od 5 let vedoucí nejprve obcí a pak krásnou přírodou. Jde se do mírného kopce lesní stezkou a také po louce. Výlet není možné jet s kočárkem a na kole. Pejskům se procházka líbit bude. :)

Vzdálenost od Prahy a jak se tam dostat: 200 km ujedete asi tak za necelé 3 hodiny. Pojedete po D11, pak směr Pardubice → Vysoké Mýto → Lanškroun → Výprachtice.

www.idos.cz

Turistická mapa: Odkaz na mapy.cz

Parkování: Zaparkujte poblíž obecního úřadu. Parkování je tady zdarma.

WC: V otevírací době obecního úřadu na úřadě, pak případně v otevírací době penzionu

Možnost občerstvení: restaurace U Jana hned pod obecním úřadem.

Nejbližší další výlet agentury Velká dobrodružství: Pašerácká stezka, Potštejn, Lanškroun, Česká Třebová, Litomyšl.

Trasu pro vás prošla: Lucie Nachtigallová.

Trasu testovali: sourozenci Anežka a Kryštof z Náchoda

Postřehy dětí:
Áňa (8 let): „Nejvíce mě bavilo hledat lípy a obrázky zvířátek. Chaloupky byly jako z pohádky.“
Krýša (10 let): „Viděl jsem hodně muchomůrek a také káně.“

Popis výletu - Legenda pro rodiče

Milí cestovatelé,

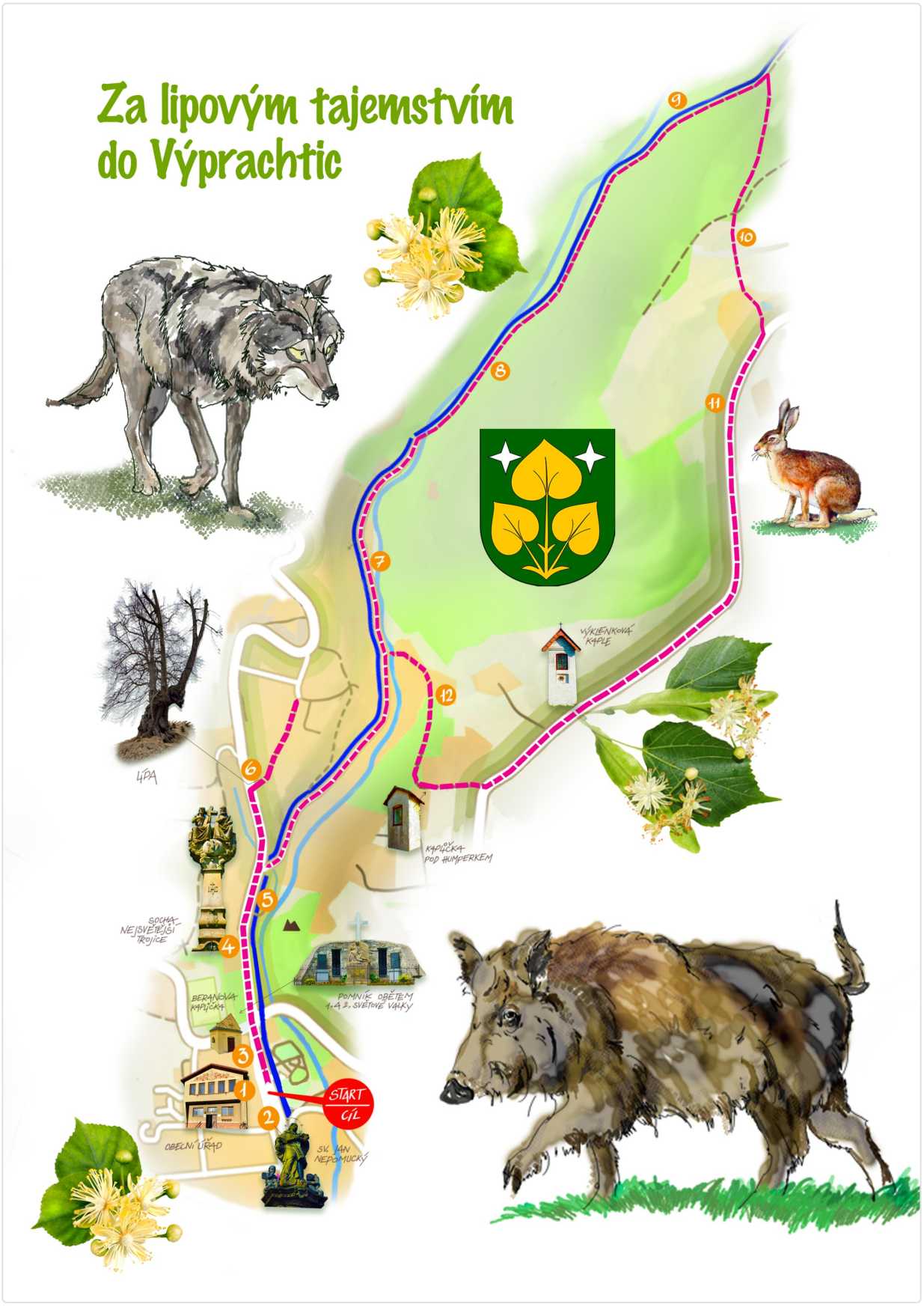
zveme vás do malebné obce pod Orlickými horami, která má ve svém znaku lípu, ke které se váže mnoho legend a kterou na vlastní oči uvidíte. Na trase potkáte mnoho chaloupek jako malovaných. Skoro se zdá, jako by se vylouply rovnou z pohádky. Potkáte vodníky, kousek od vás poteče čerstvě „vylíhlý“ pramen Moravské Sázavy a všude kolem vás bude krásná zachovalá příroda.

Tento výlet vznikl na objednávku a s velkou pomocí obce Výprachtice. Díky tomu je ZDARMA! :)

Dopis dětem

Ahoj, kluci a holky, zveme vás do obce obklopené krásnou a čistou přírodou. Tak čistou, že dokonce můžete potkat několik vodníků, ale také Křemílka, Vochomůrku nebo třeba Rákosníčka. Stejně jako k našim ostatním výletům jste také k dnešnímu dostali originální mapu s vyznačenou trasou. Pokud půjdete správnou cestou, budete se pozorně rozhlížet, číst texty a poslouchat, co říkají rodiče, jistě splníte všechny úkoly. Umíte-li už psát, doplňte podle uhodnutých slov tajenku a pečlivě ji uschovejte. Pokud tajenku po vyluštění přinesete na obecní úřad (otevřeno každý všední den), dostanete za ni malou odměnu.

Mapa výletu

Za lipovým tajemstvím do Výprachtic
9
10
8
11
7
12
6
5
4
3
2
1
START
CÍL
LÍPA
SOCHA NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE
BERANOVA KAPLIČKA
OBECNÍ ÚŘAD
SV. JAN NEPOMUCKÝ
POMNÍK OBĚTEM 1. A 2. SVĚTOVÉ VÁLKY
KAPLIČKA POD HUMPERKEM
VÝKLENKOVÁ KAPLE

Doplňovačka

Jdeme na věc!

Zaparkujte v centru obce poblíž obecního úřadu, utáhněte si tkaničky, hoďte na záda batůžek a rozhlédněte se. Jak se vám tady líbí? Pokud jste tu na jaře nebo v časném létě, určitě vás v nose pošimrá vůně lip, které rostou všude okolo. Vidíte nějaké?

Zkuste najít kdekoli kolem sebe znak obce. V zeleném štítě má spojené zlaté lipové listy. Proč? Dozvíte se za pár minut! :)

1. **Kolik lístků má obec ve znaku?**

Znak Výprachtic se zrodil již v barokních časech. Historici ho objevili na pečeti z roku 1726. Lipové listy odkazují k památné lípě, která je zdejší chloubou. Jejich počet zase k tomu, že Výprachtice jsou od roku 1957 úředně spojeny s Valteřicemi a od roku 1975 ještě s Koburkem. Zeleň znaku vyjadřuje vztah k zemědělství a hojnost okolních lesů. Čtyřcípé hvězdy jsou údajně na znaku jen pro ozdobu, ale my věříme, že nám říkají, že je ze zdejších výšin ke hvězdám prostě blíž.

Lipové listy vidíte i na fasádě úřadu. V omítkové výzdobě na štítu je začleněn také letopočet. Přečtete ho?

Co z něj vyčtete? Třeba to, kdy byla budova postavena. A tím pádem i důvod, proč má zdejší lev nad hlavou pěticípou hvězdu. :)

A protože jedním z hlavních symbolů vlády dělníků, rolníku a pracující inteligence byla pěticípá hvězda, vloudila se (všude, nejen ve Výprachticích) i nad hlavu českého Bruncvíkova lva. Místo původní korunky, protože ta symbolizovala království.

A proč má lev na hrudi štít s vrcholky skalních štítů? Protože v té době jsme nebyli jen Česko, ale Československo. Tatranské vrcholy symbolizovaly spojení našich národů.

Ale počet ocasů sedí. Kolik jich vidíte?

Postavte se na schody jako lev a úplně potichoučku zařvěte jako on. Pan starosta, který sedí za oknem nalevo a tento výlet pro vás objednal, bude mít radost! :)

Schody k silnici nás svedou k soše svatého Jana Nepomuckého. Víte, kdo to byl?

Jan Nepomucký, původně Jan z Pomuku, žil v době krále Václava IV. Díky pilnému studiu a snaze to dotáhl až na generálního vikáře. Do Janova osudu krutě zasáhly velké spory mezi králem a arcibiskupem Janem z Jenštejna. Když Jenštejn překazil královy plány na vytvoření nového biskupství v západních Čechách, panovník se rozhodl provinilce krutě ztrestat. Nejen arcibiskupa, ale i všechny jeho podřízené. Arcibiskup uprchl, Jan z Pomuku a někteří další skončili na mučidlech. Jan mučení nepřežil. Katovi pomocníci ho mrtvého svrhli z Karlova mostu do Vltavy. Dodnes je tam označeno místo, kde se tak stalo. Na kamenném zábradlí je křížek a u něj většinou fronty. Kdo se ho dotkne, tomu se prý splní přání...

Rok po Janově smrti nastalo mimořádné sucho, což lidé považovali za boží trest. Navíc některé církevní kruhy ve snaze krále ještě více očernit začaly šířit zvěsti o Janově statečnosti. Prý jako zpovědník královny nevyzradil její zpovědní tajemství, a proto musel zemřít.

Víra v Janovy nadpřirozené schopnosti byla dovršena po třech staletích. Po otevření světcova hrobu z lebky samovolně cosi vypadlo. Všichni se domnívali, že jde o jazyk – symbol faktu, že Jan ve věci královniny zpovědi držel jazyk za zuby. Záhadu vědci rozřešili v roce 1973. Dokázali, že načervenalá tkáň není jazyk, nýbrž část mozku se sraženou krví. Proč se ale rozhodla lebku opustit, stejně nikdo neví...
Záležitosti kolem Janova jazyka se v jednom ze svých epigramů věnoval Karel Havlíček Borovský. Napsal: *Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svoji ruku, ať nám Bůh dá, co dal Tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě.*

Je to epigram, který se dá naučit nazpaměť za minutu, ovšem na střední škole za něj dostanete jedničku. (Autorka textu to může směle tvrdit, protože ji za epigram také dostala. Chlubí se tím dodnes... :)) Zvládnou to rodiče do konce výletu? :)

Pro kontrolu vyplázněte jazyk. Neztratili jste ho, můžeme pokračovat. :)

Nepomuk vždy drží v ruce kříž s Ježíšem. To si zapamatujte. Ještě se vás na to dnes budeme ptát.

Teď budeme počítat. Kolik hvězdiček má Honzík nad hlavou? Vynásobte jejich počet číslovkou šest.

2. **Napište výsledek.**

Vydáme se doleva směrem k **Beranově kapličce**. Ovšem žádného beránka tady nečekejte. Písničku o ovečkách bychom si ale zazpívat mohli.

Znáte nějakou? Kdo si vzpomene? A kdo ji zazpívá?

Beskyde, Beskyde, kdo po tobě ide?
Černooký bača ovečky zatáčá,
černooký bača ovečky zatáčá.

Aj, bačo, bačo náš, černú košulku máš.
Kdo ti ju vypere, když maměnky nemáš,
kdo ti ju vypere, když maměnky nemáš?

Kdo si to jaký malý pletl a vůbec netušil, co je to „okybača“? :)

A kdo ví, jak daleko jsme od Beskyd? Zkuste si tipnout! My počkáme.

Téměř 200 kilometrů… Kdo byl nejblíž?

Stavbu kapličky iniciovala v roce 1848 děvečka Rosalie, která se jako zázrakem uzdravila z těžké nemoci. Sama ovšem celou výstavbu zaplatit nemohla, tak poprosila o peníze rychtáře Jana Mlejnka, svého strýčka. Kupodivu trochu vypomohl, a tak zde kaplička stojí dodnes. Z čehož plyne poučení, že kdo chce, aby na něj lidé aspoň trochu vzpomínali i dlouho po smrti, nepostaví si viličku, ale kapličku. A musí mít bohatého strýčka.

Naprosto přesně ale víme, jaké stromy kapličku obklopují. Víte to taky?

Napravo od kapličky vidíte krásné dětské hřiště. Hlídá ho jedna pohádková postava v zeleném fráčku. Jak se jí říká? Rozhodně to není jediný zelený mužíček, kterého dnes potkáme, ale protože to jsou plachá stvoření, musíme být potichoučku, pokud je chceme vidět. (Naštěstí na hřišti není žádná voda, takže je zdejší výchovný dozor neškodný.)

Vedle kapličky je krásně pomalovaná zeď. Na obrázku je rybníček, ve kterém hastrmánek bydlí.

3. **Jak se jmenuje květinka namalovaná v rybníce?**

A kdo vidí čápa a raka? Jak chodí rak? Zkuste tak dojít až na konec zídky.

Která další zvířátka zde vidíte?

Projdeme kolem školy a opatrně přejdeme silnici. Kdo první uvidí **pomník padlým** věnovaný obětem 1. světové války? Tenhle výprachtický je větší a působivějších než většina podobných, které jsme kdy na našich výletech viděli. Navíc jej zdobí velká plastika Panny Marie, která drží v náručí svého mrtvého syna Ježíše Krista v okamžiku, kdy ho sundali z kříže. Je moc smutná… Sousoším s touto tematikou se říká *piety* a tu, na kterou zrovna hledíte, vysochal Čeněk Vosmík. Což nebyl jen tak někdo, ale ve své době velmi ceněný sochař, autor řady dodnes uznávaných děl. My máme nejradši jeho *Mladíka s býkem* při vstupu do Holešovické tržnice.

Vzpomenete si, kde už jsme dnes Ježíše viděli? (Býci tu k vidění asi nejsou, ale nějaký ten mladík by se možná našel.)

Míříme k okrovému domu bývalé fary, na němž jsou sluneční hodiny. Poznáte, kolik je hodin?

Hned za domem je dobře vidět **socha Nejsvětější Trojice.** Víte, co to je?

Svatá Trojice je v křesťanství označení jeho tří nejdůležitějších postav: Otce, Syna a Ducha svatého. Pospolu tvoří jednoho BOHA. Prostě Pánbůh, Ježíš a nehmotné duchovno jedno jsou a miliony křesťanů tak mohou ctít jednoho trojjediného boha. Vypadá to složitě, ale v zásadě je to prosté. Stačí uvěřit.

Zdejší socha byla postavena vlastníky nedalekého statku jako prosba za odpuštění více než padesát let starého mordu, k

němuž v jejich stavení v roce 1808 došlo. (Dle pramenů tam jistý Josef Hejl, což byl nejspíš majitel, zavraždil Františka Hubálka, o němž nic nevíme. Proč to ale udělal, se nikde nedočtete. Ba ani v kriminálkách v televizi to neuvidíte.)

Inu, jsme v drsném kraji! :)

Najděte na soše orla. A také dva andílky.

Vidíte někdo srdíčko? Jsou nad ním tři písmena a křížek.

4. **Opište první písmeno.**

Je to zkratka *Iesus hominum salvator* – tedy *Ježíš, spasitel lidstva.*

A to by bylo z dnešní hodiny katechismu a kriminologie už opravdu vše. :)

Naproti faře je dům, na němž je pamětní deska, která vzpomíná na pana Jindřicha, známého muzikanta.

5. **Jaké je muzikantovo příjmení?**

Vidíte na desce lipové lístečky? Tak za chvilku jich uvidíte tisíce!

Ale ještě předtím zkuste na domečku nalevo najít u dveří letopočet vyrytý jakýmsi šikulou.

Jako by nevěděl, co je za rok a co vlastně chce napsat. Vidíte? :)

Jdeme po silnici stále rovně. A za chvilku už starodávnou krasavici uvidíme.

Výprachtická lípa je památný strom s velmi pestrou historií. Zažil bitvu na Bílé hoře, popravu místního českobratrského faráře i všechny významné akce obce. Včetně loučení branců odcházejících do první světové války roku 1914.

Tato lípa malolistá byla v roce 2008 dokonce nominována na titul *Strom roku*. Stáří stromu je kolem 600 let.

Podle pověsti byla mohutně vzrostlým stromem už ve 20. letech 17. století. Je tedy skutečně takřka jisté, že zažila bitvu na Bílé hoře. Podle jedné varianty byl tehdy u jejího kmene císařskými vojáky zastřelen poslední výprachtický českobratrský farář Jan Bosler. Podle jiné varianty byl tento farář už tak starý, že nemohl odejít za hranice se svými souvěrci. Ti se pod lípou rozloučili s vlastí, ve které nemohli zůstat bez změny své víry, a odešli. Kmeta zde ponechali napospas osudu. Pravděpodobně se netrápil dlouho, protože jej právě zde zabilo projíždějící vojenské jezdectvo – kyrysníci. Podle jiných zdrojů zde byl začátkem 20. let 17. století utýrán kněz Jan Buffler.

Kyrysník, někdy také kyrysar, byl příslušník těžkého jezdectva, vybavený palnými i chladnými zbraněmi a zbrojí, od jejíž hlavní části, oboustranného kyrysu, odvozovali kyrysníci svůj název. Kyrysníci se začali objevovat koncem 15. století jako náhrada za tradiční rytířské jezdectvo.

Na přelomu 19. a 20. století zbyla již ze stromu jen skořepina části dutého kmene. Postupně se nachylovala a regenerovala. Na dobové kresbě akademického malíře Jaroslava Turka je lípa zachycena s dřevěnou oporou. Dnes již podepřena není a svým deformovaným kmenem působí jako prastará přírodní plastika. Pozůstatek dutiny je zakryt proti zatékání.

Lípa je vysoká 12 metrů, její obvod je neuvěřitelných 520 cm. Od dubna roku 2004 je zapsána mezi památné stromy republiky. Stala se symbolem obce, psaly se o ní verše, její stylizovaná ratolest je dnes součástí výprachtického obecního znaku.

Pod stromem je za malým modřínem schovaná tabulka s vyprávěním o lípě. Přečíst se nedá, tak vám dáme otázku z jiné cedulky. Je to ta, co je na ní napsáno *PAMÁTNÝ STROM.*

6. **Kolik má šelma na tlapách drápů?**

Co říkáte na barvu laku? A co má tento lev na hlavě? Korunku! A tak to má být!

Od lípy stoupáme po cestě mezi domy. Dostaneme se až na křižovatku u zeleného domu nalevo a větrné korouhve. Dáme se doprava směrem k domu č. 253. Poznáte ho podle tepelného čerpadla a krmítka, které visí na stromečku.

Než se ale k němu dostaneme, ještě si řekneme pár slov k lípě.

Lípa byla odedávna nazývána královnou medonosných rostlin. Z jednoho jejího květu může včela vysát 7 mg nektaru. Lipový med je jeden z nejlepších a jeho použití k léčivým účelům bylo známo už před šesti tisíci lety v Egyptě a ve starém Řecku. Medem se léčily rány, řada chorob, uchovávalo se v něm maso, aby se nekazilo. Med se dříve skladoval v soudcích vyrobených z lipového dřeva, protože v nich nehořkne a nenabere nepříjemný pach. Zkrátka si dobře uchová přírodní vůni a chuť. Vůni lipového květu prý cítí včely na vzdálenost tří kilometrů. Kromě včel lákají lipové květy na 70 druhů hmyzu. Odvar z lipových květů je tradiční prostředek vyvolávající pocení při nachlazení. Také se používá jako kloktadlo. Pije se jako prostředek zmírňující bolesti při žaludečních kolikách a považuje se za užitečný při ledvinových kamenech. Velmi vysoko se cení lipové dřevo. Je měkké, lehké, světlé, tence vrstevnaté, nepraská, nekrabatí se po navlhčení a velmi snadno se opracovává. Používá se při výrobě nábytku, ve velké oblibě ho mají zejména dřevořezbáři. Z lipového dřeva se vyrábějí rámy obrazů, okenní a dveřní zárubně, římsy a součásti hudebních nástrojů, sochy a rýsovací prkna.

Už jste odbočili? Tak teď ještě kousek až k další mohutné lípě. U té se dejte pěšinkou doprava dolů. Hurá, jsme na modré turistické značce. Už se neztratíme!

Do mírného kopce kráčíme mezi krásnými chaloupkami směrem doleva. Stále po modré značce. Vidíte nějakou? Kdo jako první najde nejbližší?

Než turistickou trasu opět opustíme, můžeme si zase trošku povídat.

Obec Výprachtice se nachází v malebném podhůří Orlických hor, přesněji ve východní části okresu Ústí nad Orlicí, 10 km od Lanškrouna. Je obklopena krásnou a nezničenou přírodou.

Jakého dravce v sobě skrývá název zdejšího pohoří?

Bohužel už tady tohoto ptáka plachtit neuvidíte. To byste museli mít opravdu velkou kliku. V republice je totiž ročně zaznamenáno je několik kusů (párů) těchto dravců. Možná se k nám ale podobně jako vlci jednou vrátí. Až to bude, jistě si vzpomenete na tento výlet, na Výprachtice…

Výprachtice jsou poprvé zmíněny roku 1304 v darovací listině Václava II., kterou se vlastníkem celého Lanškrounska stal Zbraslavský klášter. Pokud je to ten „pražský“ Zbraslavský klášter, který známe my, tak je to tedy docela dálka! Sice v těch časech nemuseli plakat nad cenami benzinu, ale cesta „na kobereček“ k šéfovi se jim nepochybně protáhla.

Roku 1453 se spolu se zbytkem Lanškrounska ocitly Výprachtice v rukou jednoho majitele – Zbyňka Kostky z Postupic. (Neplést s vymyšleným Kostkou z humoristické série románů Evžena Bočka o Aristokratce. :))

Pak se obec dostala do spárů slavných Pernštejnů a po bitvě na Bílé hoře se pro změnu celého Lanškrounska zmocnil místodržící Karel I. z Lichtenštejna.

Během třicetileté války vesnicí nejméně dvakrát prošla švédská vojska a zanechala po sobě značné škody.

Další kruté války postihly obec ve století dvacátém.

Navzdory naprosté většině českého obyvatelstva Výprachtic byla obec v roce 1938 přičleněna k třetí říši, stala se součástí Německa. Čeští obyvatelé se museli odstěhovat do vnitrozemí. Vrátit se mohli až po odsunu německých obyvatel po válce. Volné usedlosti po nedobrovolně vystěhovaných českých Němcích byly státem nabízeny těm, kdo k životu v drsném kraji našli odvahu… Mnozí vydrželi, jiní ukradli, co mohli, usedlosti vybydleli – a zmizeli.

Z Výprachtic a Koburku bylo toto vystěhování úplně minimální, a bylo zde minimum německého obyvatelstva. Ovšem ve Valteřicích bylo německých občanů hodně a ti pak byli odsunuti

Na pravé straně šplouchá rybníček, ve kterém by klidně mohl přebývat nejen další hastrmánek menšího vzrůstu, ale také jeden známý vodní skřítek.

Vyprávění známého Večerníčku začíná následujícími slovy:

Za mlhou hustou, že by se dala krájet, a dost možná ještě dál je rybník Brčálník. Ve dne je docela obyčejný, ale sotva ho večer přikryje černočerná tma, začnou se tam dít podivuhodné věci. Nejdříve to ve vodě zažbluňká, pod břehem zakuňká, v rákosí lupne, ve vrbě hrkne a teprve potom se objeví ……

Je to skřítek neposeda, zvědavý jako opička, a tak už nedočkavě vyhlíží, až se na hladině zatřpytí první hvězda...

7. **Jak se jmenuje skřítek?**

Máte rádi pohádky, které vypráví Jiřina Bohdalová? Dokážete nějaké vyjmenovat. O dvou jiných skřítcích si popovídáme za chviličku.

Nalevo vidíme polorozpadlou roubenku a za ní pak jednu krásně opravenou. A kousek za ní v lese vyčuhuje jak divizna další vodníček. Vidíte ho?

Nalevo vidíme skálu s ohništěm, pár metrů za ní překročíme řeku Moravskou Sázavu a funíme do kopečka. A to tak, že máme vodu po levé ruce.

I když vypadá jako potůček, je to řeka.

Ve skutečnosti jsme jen kousek od místa, kde řeka **Moravská Sázava** pramení. Prýští z hlubin mimo značené cesty (nedaleko rozcestí *U Palouku).* K pramenné úžlabině navede zájemce jen šipčička na stromě při příchodu od silnice mezi Výprachticemi a Čenkovicemi. Ukazuje na nepříliš výraznou lesní cestu. Asi není divu, že pramen o přílišnou popularitu nestojí. Je to přece řeka těsně po narození – takové miminko. Takže potřebuje klid.

My však v místech, kde právě jsme, nesmíme být klidní a spaví, ale naopak velmi pozorní. Poté co cestu přetne první potůček, musíme se podél něj vydat vzhůru. Ani to však není jen tak. Časté mokřiny a podmáčená místa prozrazují, že pramen Sázavy zdaleka není jen jeden, ale že jsou to – jak už to u těchto horských bystřin bývá – desítky a stovky studánek a pramenů, které někde dole na kraji lesa vytvoří potok, který se později stane řekou.

Pokud chcete po prameni pátrat, nebráníme vám, jen se pak musíte vrátit a zase se k nám připojit.

Přestože je druhou největší řekou šumperského okresu a odvodňuje území o rozloze větší než 500 kilometrů čtverečních, není Moravská Sázava žádný veletok. Její tok je však velmi zvláštní. Měří necelých 55 kilometrů a protéká zčásti Pardubickým a zčásti Olomouckým krajem. Soutok řeky s Moravou, který najdeme mezi Leštinou, Zvolí, Rájcem a Zábřehem, je stejně opuštěný jako její pramen. Zatímco soutok se nachází v nadmořské výšce asi 260 metrů nad mořem, za pramenem si musíme vystoupat pěkně vysoko – až do výšky asi 810 metrů na úbočí Bukové hory.

Moravská Sázava pod pramenem rychle sílí a již v našich Výprachticích, odkud jdeme, kdysi poháněla mlýn. Přitom to byla úplně první vesnice na toku, tedy kousek od pramene!

Stále stoupáme. Vidíte pařezy, mech a kapradí? Kterým pohádkovým bytostem by se zde hezky žilo? Jedna se jmenuje Křemílek. Jakpak maminka pojmenovala druhou?

8. **Doplňte jméno.**

(pokud je ve slově písmenko CH, napiš ho do jednoho políčka)

Zaprvé by nás zajímalo, jak taková trpasličí maminka vypadala, a zadruhé, kam na ta jména chodila. Kalendář se jmény zjevně neměla… (Nebo že by se tihle pidimužíci líhli z vajec? Ty by ale také musel někdo snést…) Nepřipomíná vám jméno buclatějšího skřítka nějakou houbu? Jakou má barvu? Máte nějakou takovou na sobě? Ukažte prstíčkem na barvu, u toho udělejte dřep a řekněte: „Vstávej, semínko, holala, bude z tebe fiala!“ :) Třeba se z vás, až vyrostete, stane premiér!

Příběhy dvou trpajzlíčků, kteří žijí v pařezové chaloupce, má rád snad každý. Křemílek je ten vyšší hubenější, Vochomůrka menší kulatější. Křemílek se zdá být starší a o něco chytřejší než Vochomůrka. Nám to tak alespoň připadá. Jak skřítky vidíte vy?

Pohádky nám neříkají, jestli jsou to bráškové nebo jen kamarádi, či dokonce něco jako manželé, protože i to je normální. Jenom to, že se mají rádi a dovedou si pomoci v každé situaci, což je nejdůležitější.

Blížíme se k lesní křižovatce, kde opustíme modrou turistickou značku a vyrazíme do kopečka doprava.

Pokud bychom pokračovali po modré, došli bychom asi za 20 minut na místo s krásným výhledem. A také k místu, odkud bychom mohli vyrazit hledat pramen Moravské Sázavy, jak jsme si říkali.

Právě odsud je rovněž vidět hora, na kterou vede lanovka a je odsud jen kousíček. Pokud jste na výletě v této oblasti,

nemůžete ji minout! :)

Víte, jak se jmenuje? Poradíme, že se nazývá podle jednoho listnatého stromu. Proč asi? :)

Víte, jaký je rozdíl mezi bukem a dubem?

Jak se jmenuje plod buku?

9. **Jak se jmenuje plod dubu?**

Vrchol **Bukové hory** leží na hlavním evropském rozvodí Severního a Černého moře.

My až na vrchol nepolezeme, nebojte se. Ale říci si o hoře něco můžeme. To je skoro bez námahy.

Buková hora je složena převážně z **bílého pískovce**, což je v Orlických horách věc nevídaná. Tento geologický fenomén dodává kopci výjimečný vzhled a přitahuje geologické nadšence.

Víte, jak takový pískovec vzniká? Je skutečně složen z písku, tedy ze stejného materiálu, po kterém běháte na plážích nebo si s ním hrají děti na dětských hřištích. Jedná se o zrnka minerálů o velikosti 1 až 2 milimetry, které jsou vázaná pojivem. A právě podoba propojení písečných zrnek určuje, jaké vlastnosti daný pískovec má. Existují totiž pískovce porézní (prodyšné), které se nehodí pro stavbu budov, ale jsou vynikající pro terénní projekty třeba na vaší zahradě, a pak také pískovce zcela nepropustné, které můžete použít coby zdivo, obklad i na výrobu kamenných desek. Bílý pískovec z Bukové hory se používá především ve stavebnictví.

Pomaličku vystoupáme až téměř na vrchol Výprachtického vrchu. Uf! Trocha úsilí se vyplatila – před námi se otevře krásný výhled na Zaječín. Proč se to tady asi jmenuje po ušácích? Napadá vás něco? :)

Víte, jaký je rozdíl mezi králíkem a zajícem? Zkuste si vzpomenout alespoň na dvě věci.

Nejdůležitější je vědět, který z nich je zvířetem domácím. Víte?

Zajíc *je podstatně větší než králík (2,5 až 6 kg) a na rozdíl od svého příbuzného má protáhlý trup. Také má mnohem delší nohy, přičemž zadní jsou výrazně delší než přední. Právě tento dar přírody mu zajišťuje rychlost a hbitost. Uši jsou delší než hlava.* ***Během roku dvakrát líná (jaro, podzim) a mění barvu srsti, aby ve volné krajině lépe splýval s terénem****. V létě má tedy srst tmavší, hnědou až hnědočervenou. V zimě naopak sází na světlejší barvu, někdy až bílou.* ***Králík*** *je společenské zvíře a žije v menších, větších, ale na mnohých místech planety i v opravdu velkých skupinách. V žádné z nich však nebývá nouze o složité mezikráličí vztahy.* ***Zajíc*** *je naopak spíše samotář a ve skupinách ho můžeme vidět převážně v době páření. Protože – nedá se svítit – i k narození zajíčků jsou prostě na počátku potřeba minimálně dva.*

Znáte pohádku o krtečkovi. Kamarádil se se zajícem, nebo s králíkem?

Stezka nás zavede kolem domu až na asfaltovou cestu. Nebojte se, že někomu vlezete na pozemek, opravdu tady vede obecní cesta. :)

V této končině můžete kromě zajíců, které má zdejší oblast v názvu, potkat také mnoho vzácných a chráněných druhů rostlin i živočichů. Zdejší lesy jsou domovem řady druhů ptáků, savců i bezobratlých živočichů. (Bezobratlí jsou všichni, co nemají obratle. Vy to tedy určitě nejste.) Hluboké lesy poskytují bezpečné útočiště hnízdícím výrům velkým i čápům černým. V dutinách stromů hnízdí například datel černý, sýc rousný nebo holub doupňák. Dutiny stromů využívají také netopýři, zejména netopýr severní, černý, ušatý a vodní. A jak už jsme se zmiňovali, v posledních letech se do české krajiny (zejména do lesů) vrací vlk obecný. V Orlických horách patřila tato šelma ještě před pár lety spíš do světa pověstí, od roku 2020 se i tady vyskytuje trvale.

Jeden se pravděpodobně ve Výprachticích mihl i letos. Asi měl velký hlad, protože roztrhal ovečku a zmizelo jehně.

10. **Jak se jmenuje holčička, kterou ve známé pohádce sežral vlk?**

A jak to v té pohádce bylo? Na co se holčička vlka ptala?

Vlk se na první pohled podobá německému ovčáckému psu, vlčákovi. Liší se však v několika drobnostech. Má širší a zašpičatělejší hlavu, šikměji postavené oči, kratší a výrazně trojúhelníkovité uši, volně svěšený ocas a odlišné držení těla. Nejdůležitějšími vlčími smysly jsou čich a sluch. Čich je stokrát až milionkrát lepší než lidský. Za dobrých povětrnostních

podmínek dokážou vlci zvětřit kořist na vzdálenost několika kilometrů. Stejně jako ostatní psovité šelmy mají 42 zubů. Čelistmi dokážou vyvinout dvojnásobný tlak než německý ovčák, což jim umožňuje rozkousávat velké kosti.

Vlka se bát nemusíte. Nebezpečí jeho zabitím je extrémně vzácné. Od roku 1974 není v Evropě prokázán případ, že by zdravý volně žijící vlk zabil člověka. Majitelé stád se ale musejí mít na pozoru! Rozsápat za noc několik ovcí není pro vlky žádný problém.

Je tady s vámi nějaký pejsek, který by stádo před vlkem ochránil? Nebo by spíš vašeho hafušu musely před vlkem chránit ovečky? :)

Po asfaltce se vydáme směrem z kopce doprava. Cestou potkáte dopravní značku s přeškrtnutým názvem obce.

11. **Napište název obce.**

Teď budeme hledat na silnici zvláštní obrazce – dvě spojené kostičky. Kdo je má? Ještě je dnes potkáme jednou.

Jihovýchodní část Orlických hor tvoří Bukovohorská hornatina. Právě na tomto území, tedy místy, kterými procházíme, byl v roce 1987 vyhlášen **Přírodní park Suchý vrch – Buková hora**.

Do jižní části přírodního parku zasahuje také území Králického Sněžníku zvané Ptačí oblast. Chráněným zimovištěm devíti druhů netopýrů je dělostřelecká tvrz Bouda – podzemní pevnost vybudovaná před druhou světovou válkou v rámci výstavby československého opevnění. Bouda je z důvodu výskytu netopýra černého zařazena mezi evropsky významné lokality.

Znáte nějakou pohádku, ve které poletují netopýři? Pohádku asi ne, ale film nebo komiks o netopýřím muži asi ano. Jak se jmenuje?

Věděli jste, že netopýři vlastně létají pomocí rukou? Že se na svět dívají spíš ušima než očima? Nebo to, že zimu prospí jako dudci? Uvědomili jste si někdy, že na Zemi žijí déle než my lidé? Ano, celých 60 milionů let! Jsou to zajímavá zvířátka, takže je nám fakt líto, že jsou všechny v Čechách žijící druhy ohroženy vyhynutím.

Nyní jedna záludná otázka. Víte, které ze zvířat je v Evropě jejich nejbližší příbuzný? Tipněte si!

Je to ježek! :)

Proč se Suchý vrch jmenuje Suchý, je nám záhadou. Orlické hory jsou přece známé velmi dobrou pramenitou vodou. Sice se zatím nezjistilo, že by byla léčivá, ale co nebylo, může být. A je jí tady hodně! Horský hřeben stojí v cestě deštných mračen ze západu. Zarazí se o něj a vyprší. Roční objem srážek činí 1 000 mm. Na hlavu každého horala padají ročně tisíce litrů vody. Ať už jako déšť či jako sníh.

Představte si, že vám na hlavu spadne kostka sněhu o hraně jedem metr! To by z vás byl pěkný sněhulák! :)

Co má sněhulák místo nosu? Kdo by si chtěl zachroupat? Kdo má hlad jako vlk? Tak to musíte ještě chvilku vydržet. Ale nebojte, za půl hodinky jsme v cíli.

Kdysi v krajině hojně stavěla boží muka. Víte, co to je? Drobné stavby s výklenky, do kterých se umisťovaly například obrázky, sošky svatých a podobně. Lidé do božích muk či k nim dávali svíce a květiny, pečovali o ně.

První boží muka se objevila v 15. století, velký boom zažila v 16. a 17. století. Důvodů byla řada. Nejčastěji tyto miniaturní stavby vznikaly na místě nějaké tragické události. Tam, kde došlo například k vraždě nebo náhlému úmrtí. Boží muka byla také stavěna jako poděkování za uzdravení či jako prosba o potomka, když se neměl k narození.

Boží muka postupem let vystřídaly kapličky. Většinou je najdete na návsích vesnic a městeček. Málokdo ví, že jejich vznik souvisí s nařízením císařovny Marie Terezie, a sice s ohňovým patentem. Vydala ho v roce 1751 a mimo jiné říkal, že se má požární poplach vyhlašovat kostelními zvony. Kde nebyl kostel, zvoněním v kapličce. Takže kde nebyla kaplička, bylo ji třeba postavit. Kromě toho patent také nařizoval, jak se mají stavět domy (jaký má být kupříkladu poměr mezi materiálem zděným a dřevěným) a jak vysazovat stromy. Jenom zvony a zvonečky by přece k ochraně nestačily!

Jedna malá zděná boží muka – nebo také malinkatou kapličku bez zvonu – byste už teď měli vidět. Kromě svatých obrázků chrání za zaskleným okénkem sošku Panny Marie.

Kdo u ní bude první?

Ještě chvilku půjdeme po asfaltce, pak se pomalu začneme stáčet zpátky k obci. Doprava odbočíme u domečku, který je napravo a sedí u něj vodník.

Pokud by se náhodou stalo, že byste odbočku netrefili, pokračujte dál po asfaltce. I ona vás odvede do cíle.

Kaplička na kopci pod Humperky je poslední, kterou dnes míjíme. Na rozdíl od kapličky, které se říká Beranova, ji skutečně nechali postavit manželé Jan a Marie Beranovi, majitelé usedlosti čp. 134. Je velmi prostá a nenápadná, takže není divu, že je její objevení docela kumšt. V ostré zatáčce u domu čp. 625 se musíte pár metrů vrátit směrem doleva. Tam je schovaná.

Od ní pokračujte kolem právě od domu čp. 625 do údolí.

Vidíte první domečky… Některé jsou hodně staré. V jednom z nich kdysi bydlíval snad i rychtář.

Jak to vlastně bylo s místními rychtáři, co měli obec na starosti? Prvním známým byl Mikšík Perda. Ve Výprachticích zastupoval vrchnost v roce 1402.

Chtěl by se někdo z vás jmenovat Mikšík? Zkuste si to se svým jménem. Pak si zkuste své jméno s příjmením Perda. Jedno lepší než druhé, že? :)

Podle údajů z roku 1542 patřilo k úřadu rychtáře několik řemeslníků, pět poddaných, mlýn, honitba kolem vsi, právo šenku čili nalévání alkoholických moků a právo vaření piva. Za to musel rychtář k obecní potřebě chovat býka a kance (nevykastrovaný samec prasete) a pro vrchnost se starat o chrta nebo vola.

Představujeme si statek s kotci, kde je v jednom býk, vedle kanec, vůl a pak chrt. To musela být jízda! :) Musíme se pana starosty zeptat, jestli to musí dělat taky… Starosta je přece novodobý rychtář.

Napravo hlídá domeček černý pejsek. Co je na něm zvláštního? Kousek nad ním jsou dva trpaslíci.

Znáte o nich nějakou pohádku? (Kromě té, o které už jsme dnes mluvili.)

12. **Jak se jmenovala princezna, která žila s trpaslíky?**

A teď to bude hodně těžká otázka. Dokážete všechny trpaslíky vyjmenovat? Můžou vám pomoci všichni členové rodiny… I tak to bude fuška. Takže: Prófa, Stydlín, Rejpal, Kejchal, Dřímal, Štístko a Šmudla. :)

A vzpomenete si, na co se královna ptala kouzelného zrcadla?
Ano, dotaz zněl: „Zrcadlo, řekni, kdo je v zemi zdejší nejhezčí a nejkrásnější?“ Nebo tak nějak. Samozřejmě si to už nikdo nepamatuje přesně.

Kdo je nejkrásnější z vaší rodiny? Jasně! Přece maminka! :)

Sejdeme do údolí na cestu, kterou už dobře známe. Vydáme se po ní doleva, čímž nás hezky odvede zpátky na start našeho výletu. Takže máme ještě kratičký čas na jednu krásnou pověst.

Podle dávných vyprávění našich předků v Orlických horách přebývá a laskavě panuje milá a půvabná dívka – Kačenka. Je dobrotivá a spravedlivá jako sama horská příroda. Poctivým a chudým pomáhá, povaleče a nepoctivce trestá. Do Kačenčiných hor za ní občas zajíždí vládce sousedních hor – sám pan Krakonoš. Sličná Kačenka se mu líbí, rád by si ji odvezl s sebou a vzal za ženu. Dívka má však příliš ráda své hory, nechce je opustit. I když se snaží odmítat Krakonoše velmi, velmi citlivě, vládce hor se vždy hluboce urazí. Popadne ho strašný hněv a uvede v činnost všechny ničivé síly, kterými vládne. Začne metat blesky a hromy, rozvodní všechny potůčky, potoky a říčky v Orlických horách. Nadělá po celé lesní krajině spousty polomů a škod. Takto rozzuřen a rozezlen se vrací domů do severních hor. Po čase ho zlost přejde, urážka přebolí. Zasteskne se mu po Kačence a s nadějí, že tentokrát uspěje, se opět vypraví na námluvy. Naděje přece umírá poslední a trpělivost přináší růže. Vykládejte to ale těm, kdo musejí po každém jeho záchvatu uražené ješitnosti binec v lesích dávat do pořádku. Jako by nestačil kůrovec!

Tajenka je doplněná. Copak to na vás vykouklo za divné slovo? Nebojte se, máte ho správně. Je to totiž latinské pojmenování stromu, který k obci neodmyslitelně patří. Vzpomenete si, který to je?

Z kopečku se nyní po hlavní cestě dostanete až k úřadu.

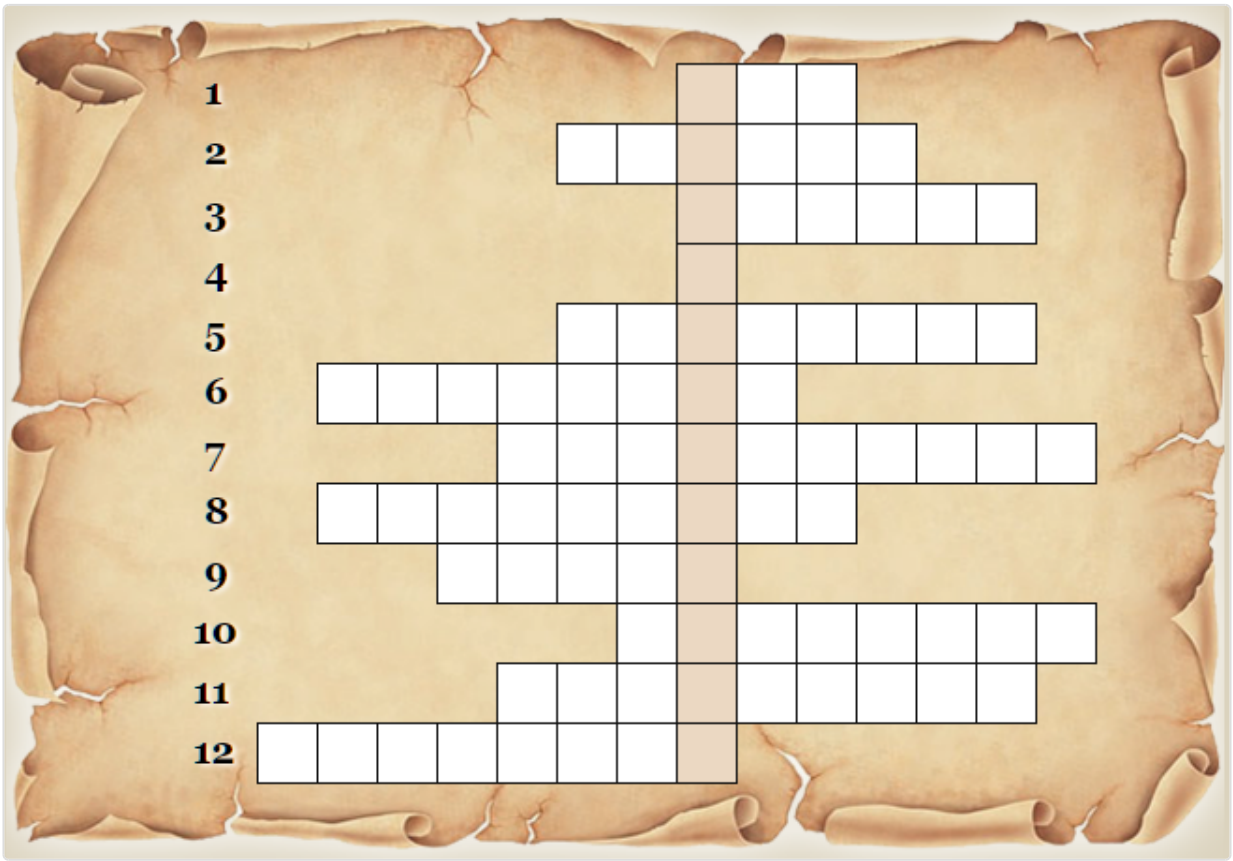
Vše je hotovo. Procházka i osvěta jsou u konce. Teď už jen stačí zajít v pracovní době na „obec“ a vyzvednout si dáreček. Hezky za něj poděkujte, my děkujeme také. Samozřejmě ne za dáreček, ale za pomoc s výletem a jeho poskytnutí všem výletníkům ZDARMA.

Doufáme, že se vám dnešní výlet s tajenkou líbil, přejeme šťastnou cestu domů a těšíme se zase někdy na našich tajenkových trasách na viděnou! :)

V textu byly použity mj. texty z webů www.kudyznudy.cz, www.obec-vyprachtice.cz, www.orlickehory.net.

Otázky k tajence

1. **Kolik lístků má obec ve znaku?**
2. **Napište výsledek.**
3. **Jak se jmenuje květinka?**
4. **Opište první písmeno.**
5. **Jaké je muzikantovo příjmení?**
6. **Kolik má šelma na tlapách drápů?**
7. **Jak se jmenuje skřítek?**
8. **Doplňte jméno**
9. **Jak se jmenuje plod dubu?**
10. **Jak se jmenuje holčička?**
11. **Napište název obce.**
12. **Jak se jmenovala princezna, která žila s trpaslíky?**

A co můžete vyhrát?

Tajenku posílejte na e-mail **veldo@veldo.cz**. Můžete ji také poslat ve zprávě na náš Facebook "Velká dobrodružství". Každý měsíc vylosujeme jednoho z výletníků, kterému pošleme našeho **Lumpardíka z podhradí**. Vždy připojte celé jméno, adresu a také kód výletu.

Výlet stažen z www.veldo.cz | © Velká dobrodružství

Vytvořeno: 09.11.2026 15:06